

Kraftutveksling i en lavutslipp framtid

Hvordan legge til rette for salg av fleksibilitet over kablene?

Utfordringer og muligheter for Norge

Asbjørn Høivik
Teknologidirektør Lyse AS
Rådgiver NorthConnect

Utfordringer og muligheter for Norge

NorthConnect

- Eiere
- Status/framdrift
- Rasjonale/begrunnelse
- Muligheter og utfordringer

NorthConnect er et modent og særdeles godt kabelprosjekt

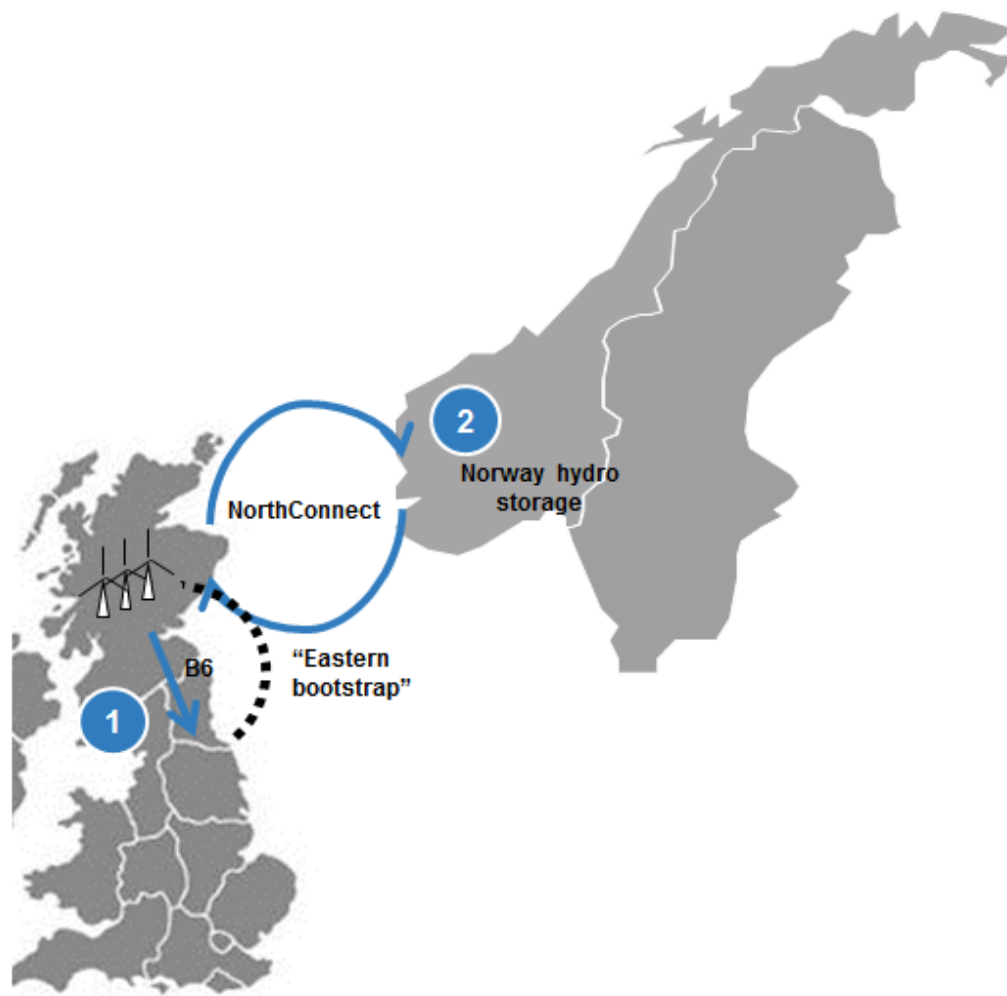
Tempo i konsesjonsbehandlingen av NorthConnect viktig for norsk verdiskapning

- Viktig for verdiskapning i Norge at NorthConnect kan realiseres raskt.
  - Forbindelsen vil drenere ut stort overskudd fra NO5 uten interne kapasitetsøkninger
  - Startet prosjektutvikling i 2011 og investert mer enn 100 mill. NOK så langt.
  - Sjøbunnundersøkelser nær land på skotsk side i desember 2016. Planlegger å fullføre sjøbunnsundersøkelsene i 2017.
-

Status

- NorthConnect inne på PCI-listen
- CEF-funding fra EU på 10,7 mill. EUR om lag 50 % av utviklingskostnadene frem til investering (FID)
- Søknad om anleggskonsesjon sendt til NVE
- Møter med BEIS (Britisk OED) og Ofgem (britisk regulator) vedrørende økonomisk regulering og konsesjonsprosess
- Forslag til økonomisk regulering på norsk diskuteres med OED for innsendelse av utenlandskonsesjon

NorthConnect avlaster transmisjonsnettet på begge sider

Storbritannia:

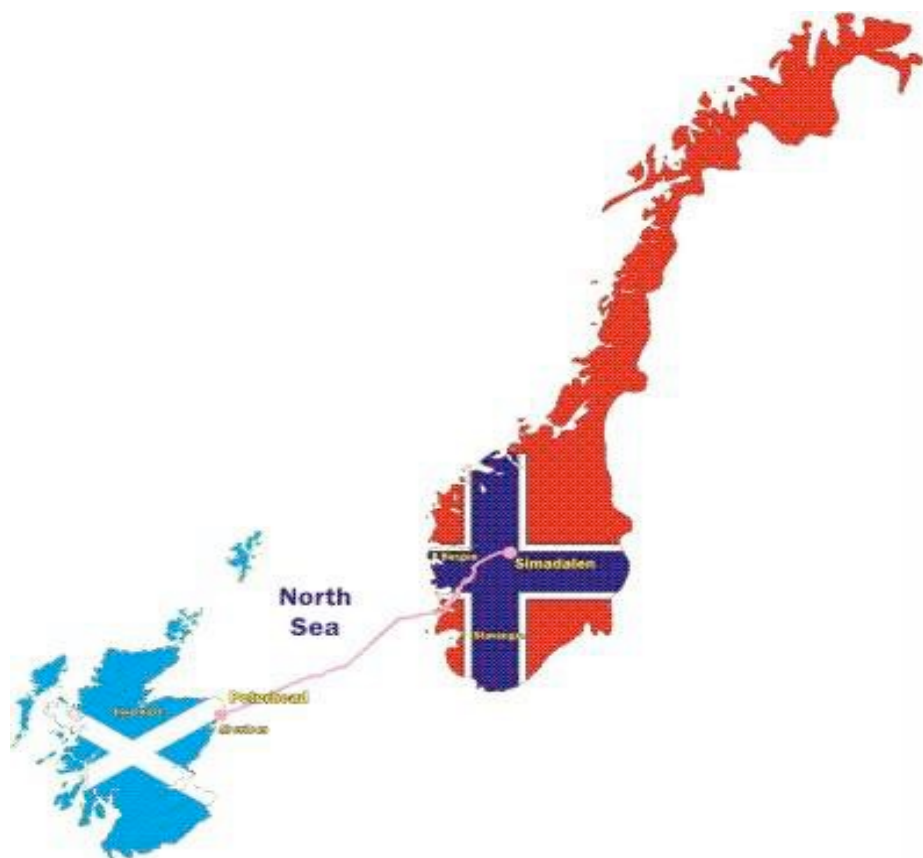
- Mellom Skottland og England er det et begrensende snitt kalt B6
- Det er ikke mulig å bygge nye transmisjonslinjer mellom England og Skottland, men det er bygget en DC-sjøkabelforbindelse (bootstrap) på vestsiden, og en ny vurderes på østsiden (Eastern bootstrap)
- NorthConnect vil kunne føre til at denne forbindelsen kan sløyfes/utsettes (investering 12-14 milliarder kr)

Norge:

- I Norge er NO5 et overskuddsområde (produksjonen er over dobbelt så høy som forbruket!)
- Det er svært begrenset utvekslingskapasitet både mellom NO5 og NO3 (nordover) og mellom NO5 og NO2 (sørover), og det er lite konkrete planer om å forsterke/oppgradere.
- I NO5 er det begrenset lagringskapasitet og import av vindkraft fra Skottland vil kunne bidra til økt forsyningssikkerhet

NorthConnect

Kabelforbindelse mellom Peterhead i Skottland og Sima i Hardanger

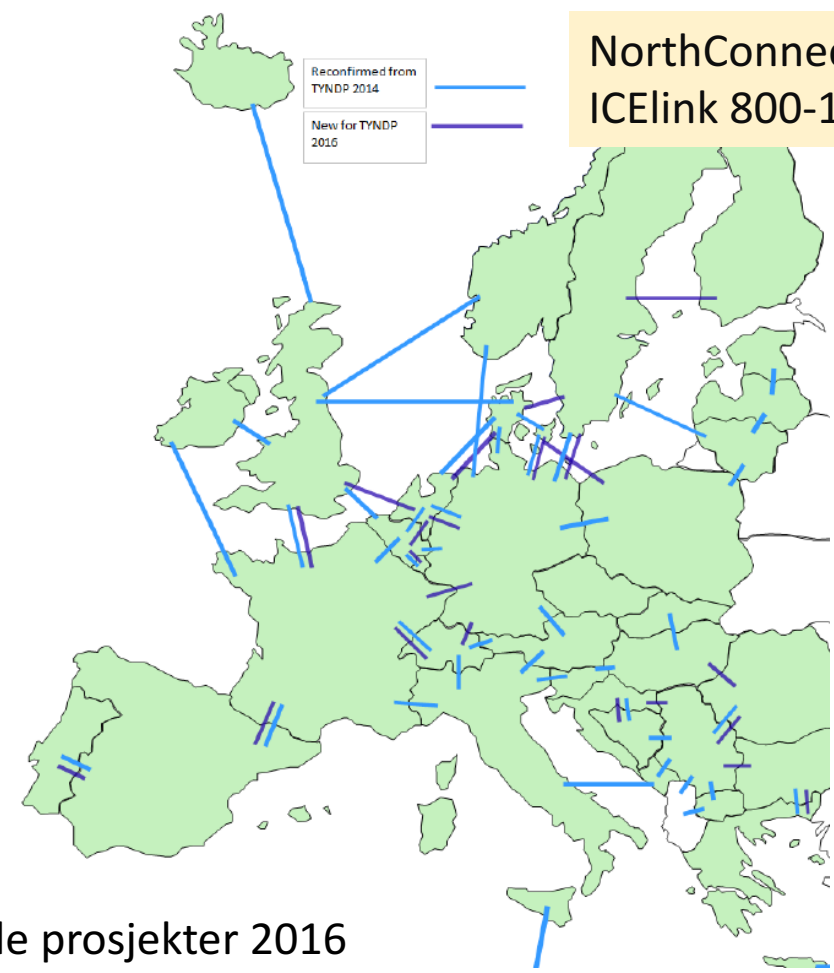

Forbinder to fundamentalt forskjellige kraftsystem

Konsept

- 1400 MW (+ 10 % dynamisk overlast vurderes)
- 655 km HVDC kabel (kortere enn NSL)
- VSC omformere med enklere konfigurasjon
- Prosjektutviklingskostnad ca 250 mill
- Beregnet investeringskost: 1,8 mrd. EUR
- Ikke behov for innenlandske nettforsterkninger
- Antagelig Europas/Norges mest lønnsomme kabelprosjekt (Agora)
- CEF funding på 10,7 mill. EUR sikret

Europeisk nettutviklingsplan: ENTSO-E Tyndp 2016

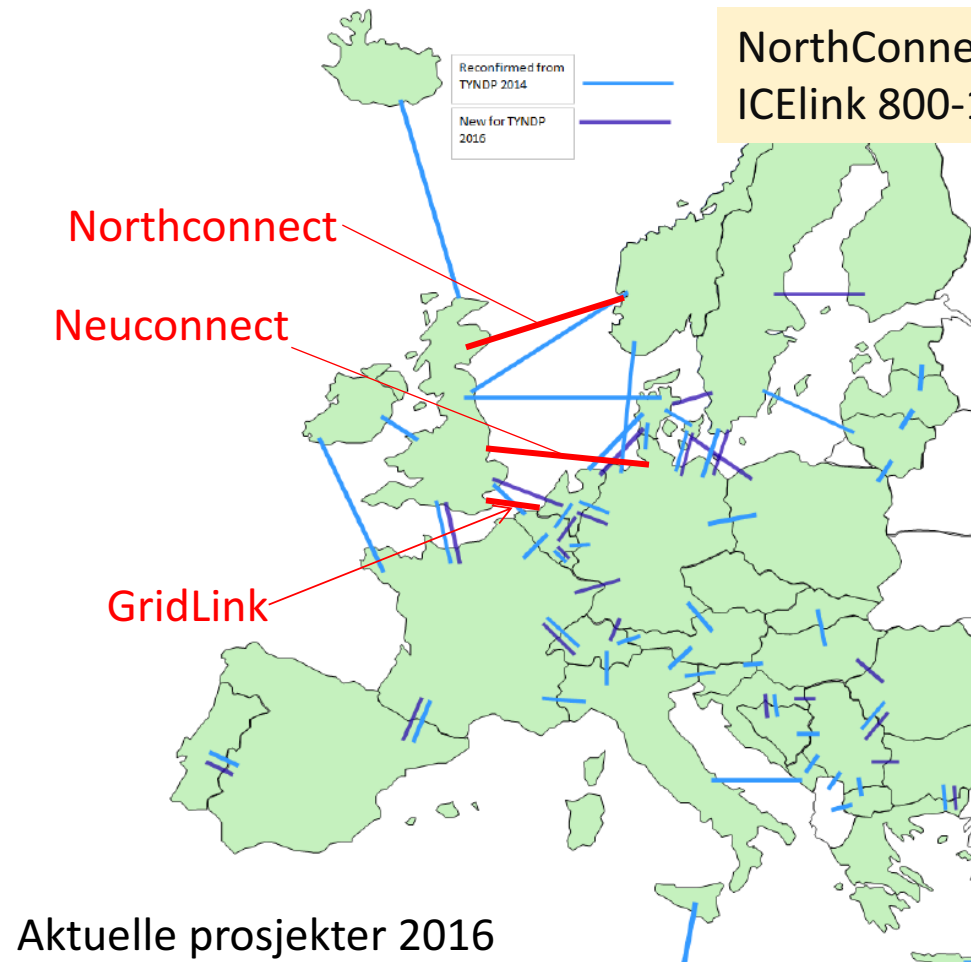
Aktuelle prosjekter 2016
(one **or more** interconnectors Uk-Norway)

NorthConnect har konkurrerende prosjekter til UK både fra Island (ICElink 800-1200 MW) og Danmark (VikingLink 1400 MW) ++

Endelig plan 2016

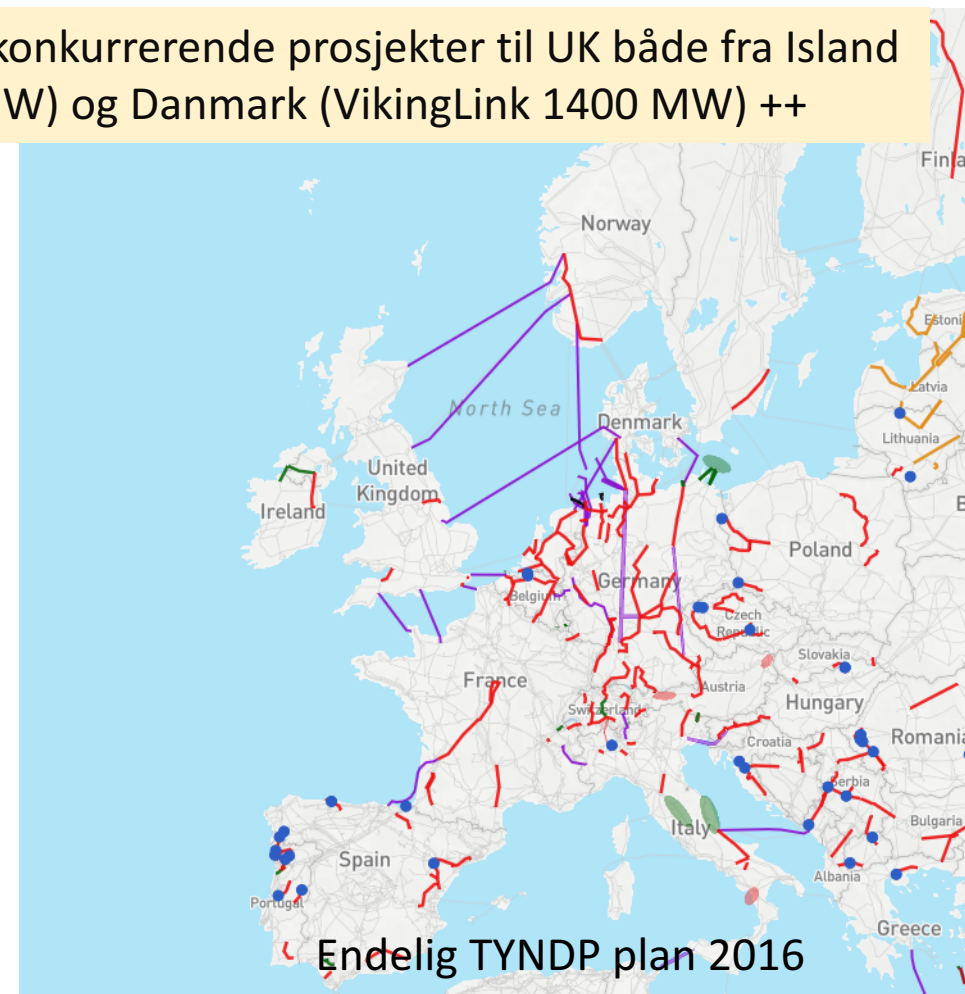
Europeisk nettutviklingsplan: ENTSO-E Tyndp 2016 +

Aktuelle prosjekter 2016

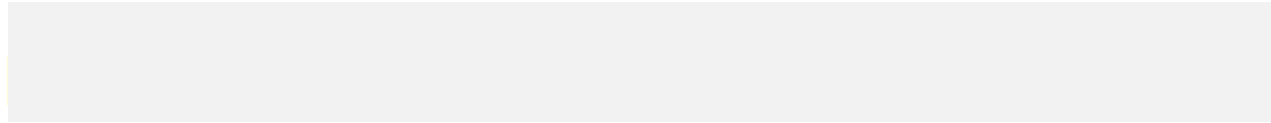
Prosjekter som har passert IPA Ofgen

NorthConnect har konkurrerende prosjekter til UK både fra Island (ICElink 800-1200 MW) og Danmark (VikingLink 1400 MW) ++

Uttekslingskapasitet fra Norden oppdatert

	(MW)
<u>2020</u>	
NordLink	1400
NSL	1400
Syd-länken	1400
Cobra	700
Kriegers Flak	600
<u>2030</u>	
Hansa PowerBridge 2025	600 700+
SE1 – FIN	300/800
Vikina Link	1000 1400
NorthConnect (2022/2023)	1400 (i Høy)
<u>2040</u>	
Snitt 2 oppgradert	1000
2. kabel UK	1400

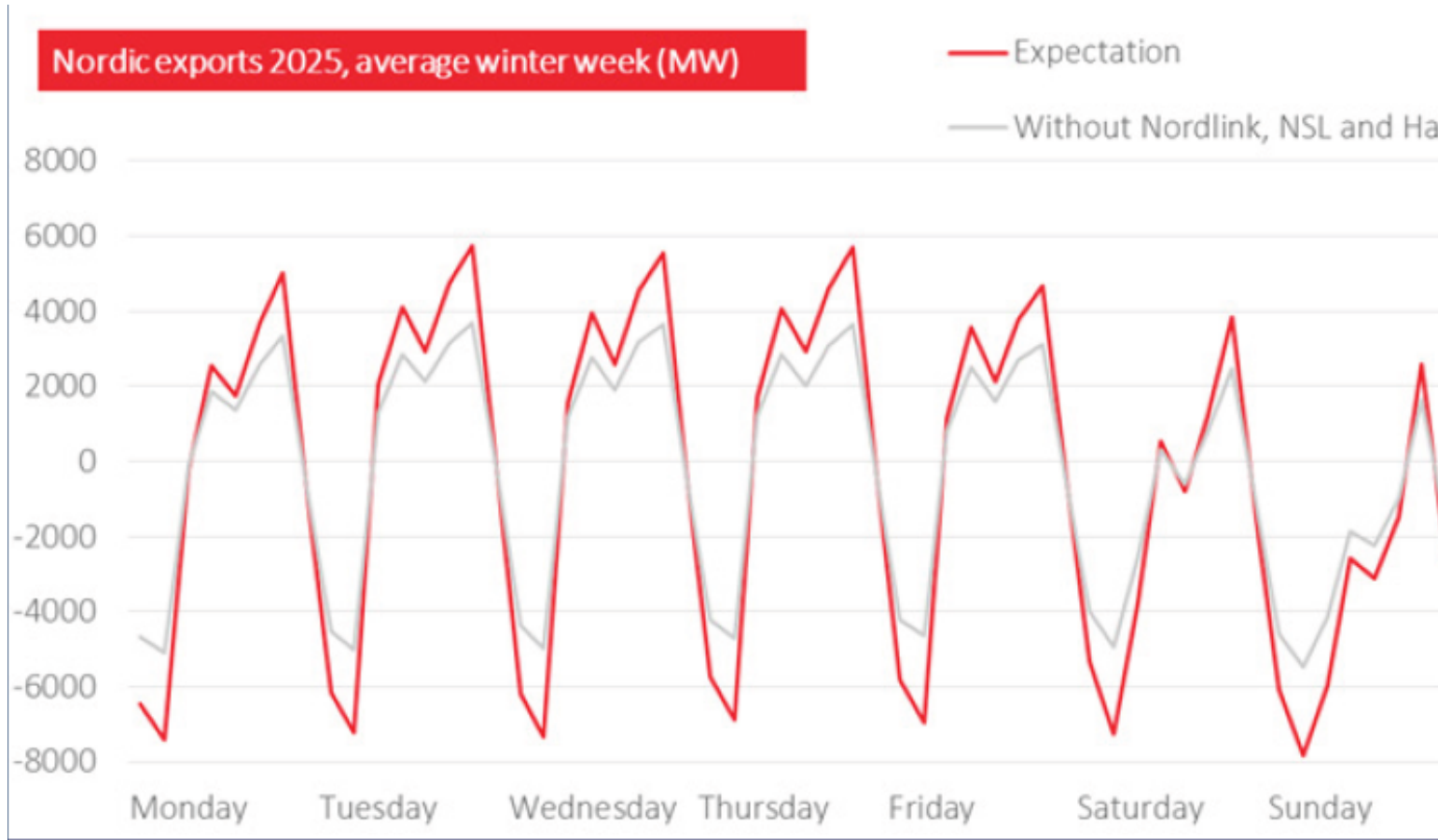

Statnett har i sine nyeste markedsanalyser tatt med 2. kabel til UK i 2030 (høyscenarioet), NorthConnect er også tatt inn i Statnetts nettutviklingsplan 2017

Økt utvekslingskapasitet mot Danmark og Danmark -Tyskland ikke spesifisert i Statnetts presentasjon ???

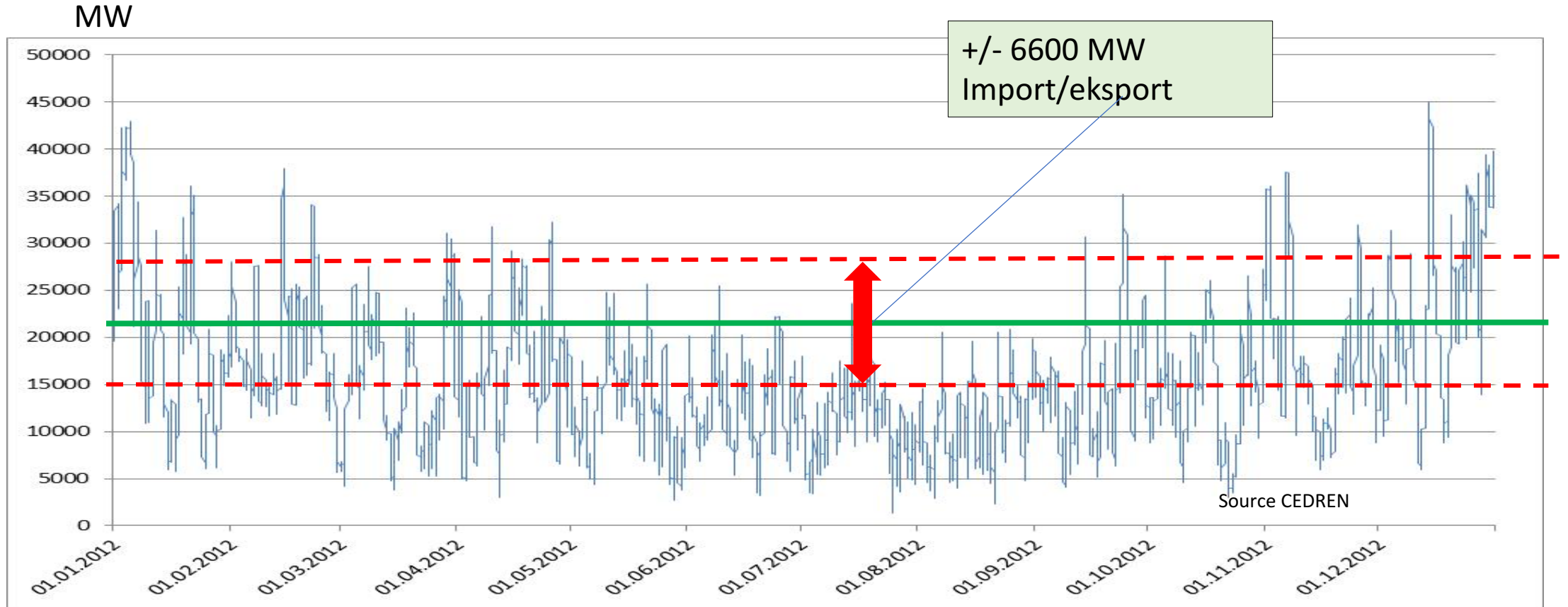

Økt mellomlandskapasitet vil gi endrede utvekslingsmønstre

- Det vil vinterstid kunne bli endringer i kraftflyten på omkring 13 GW i løpet av et vinterdøgn!
- NorthConnect vil kunne øke denne variasjonen ytterligere
- Dette gir rom for utbygging av mer regulerbar effekt i det nordiske systemet
- Samtidig vil høy import i lavlastperioder kombinert med at magasinverk ikke kjører sommerstid gi utfordringer for systemdriften (inertia, ramping etc)
- Men utfordringene er håndterbare—NorthConnect tilknyttet NO5 ikke NO 2!

Kapasitet av eksisterende og planlagte mellomlandsforbindelser versus vindkraftproduksjon i Vest Europa

I 2012 var samlet vindkraftproduksjonskapasitet i Vest Europa 75 000 MW
Observert maksimumsproduksjon var imidlertid ca 45 000 MW, men minimums produksjonen kun 1200 MW!
Vindkraftproduksjonen i Vest Europa forventes å øke til 95 000 MW i 2030 og norsk vannkraft vil kunne være en betydelig balanseringsmulighet selv uten pumpekraftutbygging

Manglende utvekslingskapasitet i Europa fører til transitt via Norden

Eksempel fra Auke Lonts foredrag Høstkonferansen 2015:

- 2000 MW import fra Tyskland via Danmark.
- 1300 MW eksport til Nederland og Polen.
- Stor økning i henvendelser fra Tyskland i driftsfasen

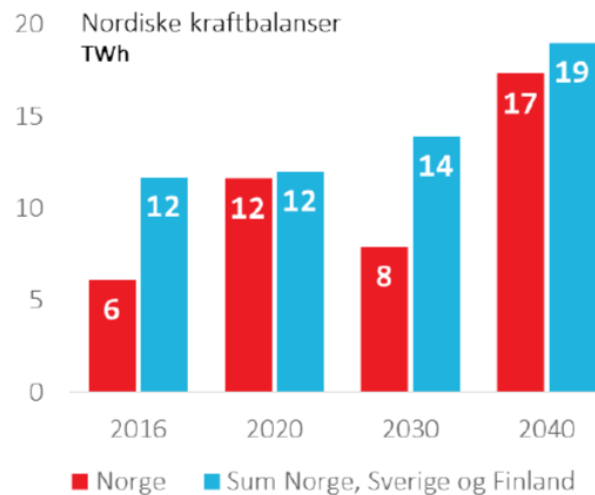
Hvordan vil dette mønsteret endres framover?

Statnetts Markedsanalyse 2016.....

Statnett

Moderat nordisk overskudd – stort i Norge mot 2040

- Vekst i fornybar utligner forbruksvekst og utfasing av kjernekraft
- Økt overskudd i Norge etter 2030
  - Redusert forbruk i petroleumssektoren
  - Energieffektivisering
  - Moderat utbygging av fornybar

Statnetts analyser viser at Norden er i balanse i 2020, og at kraftoverskuddet på 12 TWh i prinsipp kan utbalanseres internt i Norden.

Statnetts analyser gir et samlet overskudd i Norden (N,S,FI) på 14 TWh i 2030

Men....

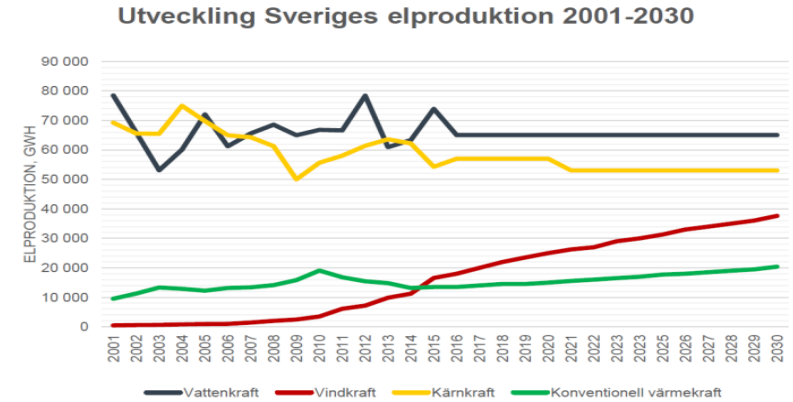
Men hva er meldingene fra Sverige ? +35 TWh i 2030!

Statnetts Markedsanalyse har ikke tatt inn over seg konsekvensene av det svenske Energiforliket juni 2016:

- Kun de fire miste reaktorene (Ringhals 1&2, Oscarshamn 1&2 - ca 15 TWh) utfases, øvrige drives til 2040-45.
- Det legges til rette for ytterligere 18 TWh ny fornybar kraft (vind eller sol)
- Kraftforbruket i Sverige reduseres i årene framover

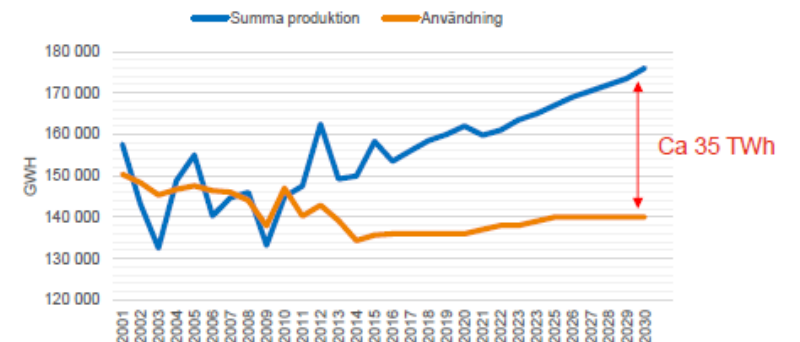
Utveckling Sveriges elproduktion 2001-2030

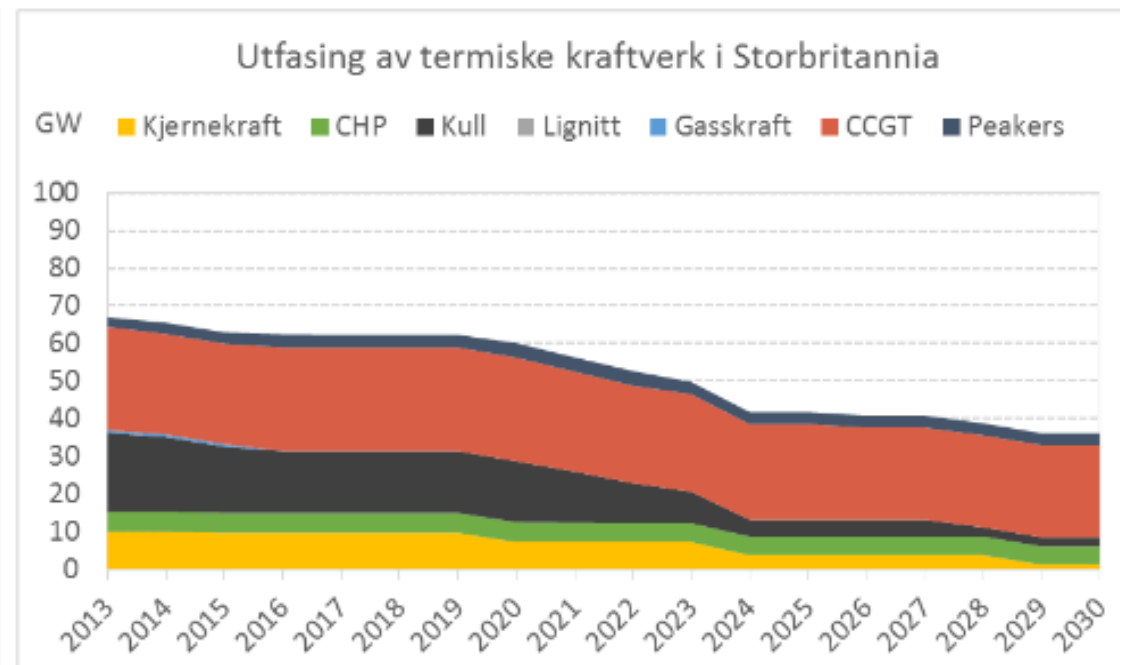
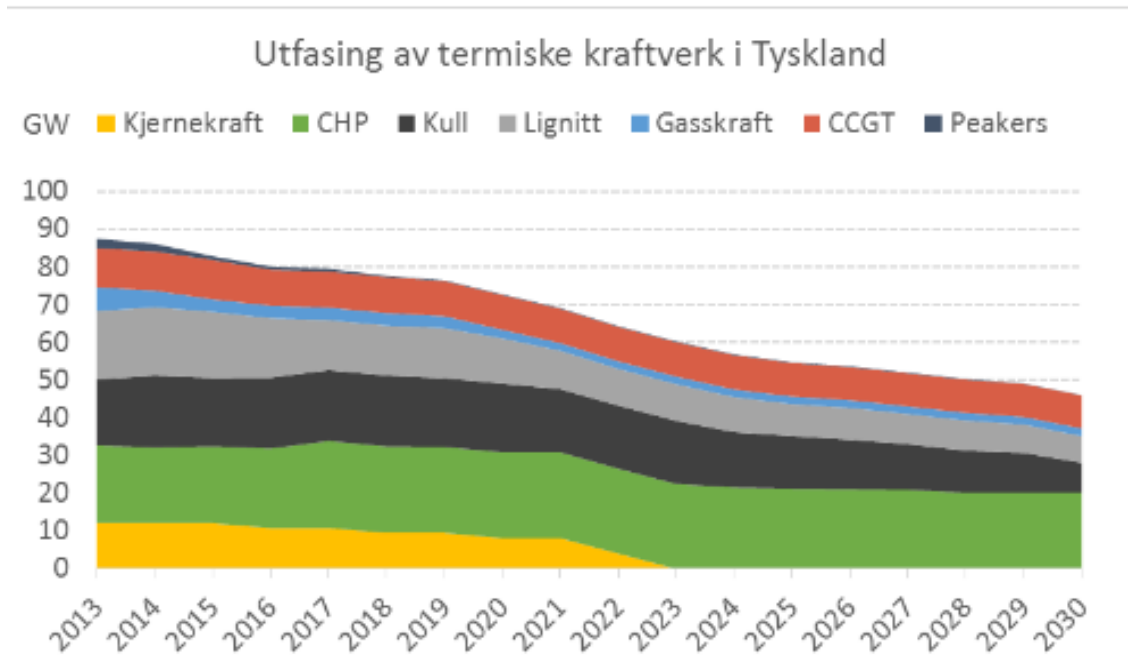
Mer el än vad som används

Elproduktion och förbrukning av el i Sverige

Utfasingen av kullkraft kommer antakelig tidligere i Storbritannia enn i Tyskland

Kilde: Pöyrys kraftverksdatabase

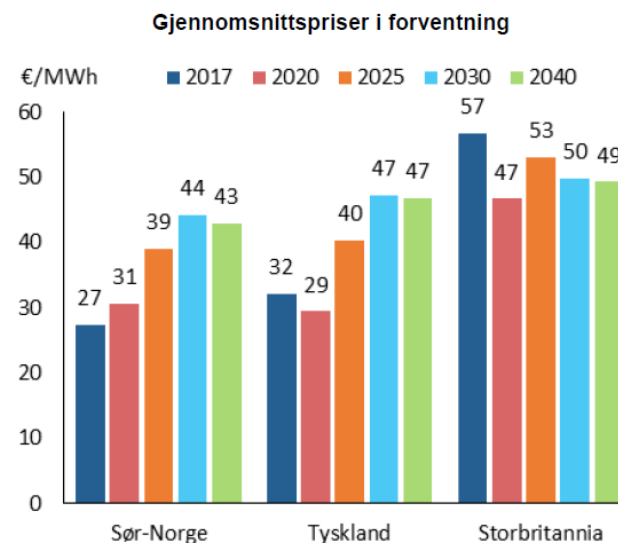
Det er Storbritannia som er det mest interessante markedet for Norge

Statnett

Markedsanalyserapport 2016

Forventet kraftpris – Europa og Norge

- Økende snittpriser til 2030
  - Økte brensels- og CO2-priser
  - Gasskraft blir prissettende i flere timer
- Stabile priser videre mot 2040 til tross for prispress fra fornybar
  - Forbruksvekst fra elektrifisering
  - Flere pristopper utligner lavpristimer

Det er de forventede prisforskjellene som er driveren..

NorthConnect har samme mål som Statnett...

Statnett

Vi vil maksimere handelen på våre kabelforbindelser

Viktige tema:

- ✓ Deltagelse i kapasitetsmarkeder
- ✓ Raskere ramping av kabelen
- ✓ Handel med reserver
- ✓ Unngå å måtte selge langsiktige transmisjonsrettigheter

Muligheter for norske fleksibilitetsleveranser

- Tyskland synes å utvikle seg til et «Energy-only market»
- I Storbritannia er det et fungerende kapasitetsmarked som også gir mulighet for deltakelse for mellomlandskabler
  - Men kablene får kun årlige tilslag i kapasitetsauksjonene på lik linje med eksisterende produksjonskapasitet. Ny investering i for eksempel gasskraft o l kan derimot få 15 års kontrakter. Klareringsprisene har vært betydelig lavere enn forutsatt (£18-24/MW mot forventet £ 35-45MW) , men gir likevel betydelige merinntekter.
- I Storbritannia har National Grid også begynt å kjøpe inn såkalte «Enhanced Frequency Services» (normal driftsforstyrrelsesreserve FRN-D) som kan være et interessant marked for kabler. Også her er klareringsprisene fra auksjonene interessante.
- I Storbritannia generelt og Skottland spesielt sender også National Grid ut forespørsel på «black start capability» som også vurderes som et interessant område for NorthConnect, krever beskjedne tilleggsinvesteringer

Kostnadseffektive og gode løsninger er imidlertid ikke alltid nok

Et generell utfordring for norske mellomlandskabler er at de bidrar til å øke produsentoverskuddet (og tilsvarende redusere konsumentnyttens) i Norge samtidig som konsumentoverskuddet øker (og tilsvarende produsentoverskuddet reduseres) i mottakerlandet.

Selv om det er betydelig positiv (men likevel svært ulik) samfunnsnytte på begge sider av kabelen, vil en likevel måtte påregne motstand fra norske konsumenter og produsenter i andre ende av kabelen.

Dette har i den senere tid kommet tydelig til uttrykk på den Danske Energimyndighetens opphevelse av kontraktene om reservering av kapasitet på Skagerak 4 om leveranse av sekundærreserver (100 MW).

Primærreserve (10MW) er fortsatt ikke berørt.

Også i Skottland registreres det økt motvilje mot rimeligere ikke-nasjonale løsninger og skotske myndigheter går nå inn for å bygge egne pumpekraftverk!

